

Фашистський режим по своїй суті є радикальний тоталітаризм. Державами, де вперше виникли фашистські організації, були Італія та Німеччина. Метою його було твердження панування арійської раси, вищої нацією проголошувалася німецька. Фашизм встановлюється в кризових ситуаціях, коли традиційні буржуазно-демократичні інститути не спрацьовують, а проведена державна політика виявляється або помилковою, або неефективною.

Причини появи фашизму в 20-30-х рр. XX в. в Західній Європі:

1. глибоку соціально-економічну кризу, яка призвела до різкого падіння виробництва, масового безробіття;
2. стагнація і криза в розвитку західного лібералізму і буржуазної культури;
3. радикальні зміни в соціальній структурі буржуазного суспільства, обумовлені економічною кризою і необхідністю модернізації виробництва;
4. слабкість тодішньої державної влади, яка не мала розвинених традицій парламентаризму та багатопартійності.

З огляду на вище сказане можна зробити висновок, що режими здійснення державної влади відрізняються великою різноманітністю. Їх специфіка визначається залежністю як від елементів форми держави (абсолютна монархія і унітарна державність тяжіють до більш жорстких, централізованих методів управління, а парламентська республіка і федеративну побудову держави - до введення альтернативних більш демократичних методів впливу), так і від інших об'єктивних і суб'єктивних обставин: національні і історичні традиції, особливості культури, релігії і навіть територіальні розміри держави і т.д.

Отже, кожна держава має свій політичний режим. Політичний режим означає сукупність прийомів, методів, форм, способів здійснення політичної державної влади в суспільстві, характеризує ступінь політичної свободи, правове положення особи в суспільстві і певний тип політичної системи, існуючої в країні.

На сучасному етапі розвитку України питання про форму держави набуває особливого значення, адже воно стосується найважливіших аспектів організації та діяльності молодшої суверенної держави. Тому правильне розуміння відповідних теоретичних положень, що виходять з аналізу світового досвіду державно-правового будівництва, застосування їх до конкретних умов і національних традицій може суттєво сприяти створенню життєздатної форми Української держави, яка забезпечить прогресивний розвиток і розквіт усього суспільства.

Список використаних джерел

1. Теорія держави і права: Підручник / Скакун О.Ф. Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
2. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави та права: Підручник. – К.: Кондор, 2005. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://expertprava.ucoz.ru/load/teorija_derzhavi_ta_prava/elektronni_pidruchniki/zagalna_teorija_derzha_vi_ta_prava_kelman/16-1-0-69
3. Загальна теорія держави і права: / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2002. – 432 с.
4. Молдован В.В., Чулінда Л.І. – Правознавство: навчальний посібник / МОН. – 2-ге вид. / В.В. Молдован, Л.І. Чулінда – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 184 с.

Осауленко А. О. - доцент кафедри теорії держави та права НАВС, к.ю.н., доцент

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР ФУНКЦІЙ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Реалізація принципів кримінально-виконавчого законодавства, забезпечення ефективності процесу виправлення і ресоціалізації засуджених за допомогою закріплених в законодавстві засобів, у значній мірі сприятиме забезпеченню здійснення в повному обсязі функцій кримінального покарання, які на сучасному етапі розвитку національної юридичної науки досліджені поки що недостатньо. Одночасно доцільно зазначити, що ті автори, які досліджували

проблеми функцій покарання, здійснювали їх аналіз, як правило, з точки зору галузевих юридичних наук. Ми ж спробуємо розглянути функції кримінальних покарань з позиції, насамперед, загальної теорії держави та права.

Необхідно зазначити, що покарання як соціально-правовий інститут, виконує певні функції, обумовлені притаманними йому властивостями [1, с. 12-13].

Під функціями покарання в сучасній літературі розуміють здатність цього правового інституту виконувати певну роль в рамках системи суспільних відносин, акумулювати певні види людської діяльності, впливати на суспільні процеси в позитивному напрямі стабілізуючи їх та сприяючи їх розвитку [2, с. 53].

Покарання виступає в якості одного з найбільш важливих інструментів реалізації кримінальної та кримінально-виконавчої політики української держави (зокрема пенітенціарної). Вбачається необхідним визнати необґрунтованим думку про те, що функції покарання окремими авторами ототожнюються з функціями юридичної відповідальності та з метою кримінального покарання. На нашу думку функція покарання є лише складовою частиною функції юридичної відповідальності, оскільки виконання кримінального покарання, яке призначене правопорушнику є лише однією із стадій юридичної відповідальності [3, с. 604]. Вбачається, що спрощеним є і позиція щодо співпадіння функцій покарання з його метою. З цього приводу З.А. Астеміров справедливо писав, що від цілей покарання необхідно відрізняти його функції, за допомогою яких вирішуються окремі завдання, досягаються проміжні результати на шляху досягнення цілей [4, с.79]. На підставі цього можна дійти висновку, що мета покарання за своєю сутністю відображає бажаний результат, який повинен бути забезпечений при застосуванні покарання, а функції покарання в своїй сукупності складають механізм її досягнення. Вбачається, що самостійним є питання про співвідношення соціальних функцій покарання і функцій відповідних галузей права, що регулюють боротьбу зі злочинністю (кримінальне та кримінально-виконавче право). Вирішення цього питання, на нашу думку, є можливим через призму розгляду функцій права взагалі та його окремих галузей. Загальнотеоретичним проблемам функцій права значну увагу в своїх дослідженнях присвятив Т.Н. Радько. Саме на підставі його розробок продовжуються дослідження функцій права не тільки на загальнотеоретичному рівні, але й на рівні окремих галузевих юридичних наук, зокрема кримінально-виконавчого права. Всі функції права Т.Н. Радько поділив на загально-соціальні і спеціально-юридичні [5, с.9-11].

Зазначені функції права, які притаманні праву в цілому, одночасно опосередковуються в окремих галузях права, включаючи галузі, що входять до кримінально-правового комплексу з урахуванням специфіки суспільних відносин. В свій час С.С. Алексєєв вірно відзначав, що кожній галузі права притаманні свої власні функції права, які відображають специфіку окремої галузі [6, с. 122]. Враховуючи те, що кримінальне покарання є інститутом кримінального та кримінально-виконавчого права, окремі функції покарання неминуче повинні співпадати з функціями цих галузей права, адже вони регулюють суспільні відносини, які виникають в сфері призначення та виконання кримінального покарання [7, с.9]. Серед функцій зазначених галузей права важливе місце займає охоронна функція [8, с. 24-25].

Стосовно функцій кримінально-виконавчого (виправно-трудового) права потрібно зазначити, що функціям цієї галузі права значну увагу в своїх дослідженнях приділив М.П. Мелентьєв. З урахуванням специфіки кримінально-виконавчого (виправно-трудового) права до загально-соціальних функцій зазначеної галузі права цей автор відніс: а) функцію вираження, закріплення і реалізації кримінально-виконавчої (виправно-трудової) політики держави; б) функцію вираження і реалізації соціальної політики в процесі виправлення засуджених [9, с. 12].

Одночасно необхідно відзначити, що аналіз і виявлення об'єктів впливу функцій покарання необхідно здійснювати у взаємозв'язку з наслідками такого впливу, оскільки впливаючи на певний об'єкт, функція покарання приводить до конкретних змін-результатів. Необхідно погодитись з ученими, які вважають, що результат такого впливу, як і впливу права в цілому може бути як загально-соціальним так і спеціально-юридичним [10, с. 9].

Охоронна (захисна) функція кримінального покарання впливає із завдань, закріплених в ч.1 ст.1 КК України, де прямо вказано на правове забезпечення охорони прав і свобод людини і

громадянина, власності, і громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства. При цьому вбачається, що зазначену функцію покарання можна розглядати в якості засобу самозахисту суспільства, який виражається перш за все в реалізації комплексу правових заходів, передбачених як кримінальним, так і кримінально-виконавчим законодавством, які направлені на охорону суспільства від нових злочинних посягань з боку засуджених.

Охоронна (захисна) функція покарання за своїм соціальним призначенням межує з каральною функцією покарання, однак перша функція не може в повній мірі виразити специфіку карального впливу покарання. Саме реалізуючи функцію конкретизації кримінально-правової кари на підставі норм кримінально-виконавчого права забезпечується каральна функція покарання, яка виражається в певних (а при позбавленні волі в досить значних) правообмеженнях прав і свобод засуджених, включаючи особисті, політичні, економічні та культурні права засуджених [11] та наділенні засуджених спеціальними обов'язками. В результаті впливу каральної функції, покарання суттєво звужує правовий статус конкретного громадянина.

Виховна функція покарання законодавцем визначена як виправлення (ч.2 ст. 50 КК України) та ресоціалізація (ч.1 ст. 1 КВК України) засуджених. Із зазначених юридичних норм об'єктивно випливає виховна спрямованість кримінального покарання та його виховна функція, яка має складний механізм реалізації.

Не менш важливою, в порівнянні з попередніми, є превентивна (попереджувальна) функція кримінального покарання. Превентивний (попереджувальний) характер покарання закріплений в ч.2 ст.50 КК України та ч.1 ст.1 КВК України, в яких зазначено, що однією із цілей кримінального покарання є запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. Окремі представники різних галузей юридичних наук досить переконливо доводять, що превентивний вплив полягає не тільки в загрозі покарання, але і встановленні обов'язків належної поведінки.

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що громадянське суспільство є вкрай зацікавленим в зниженні злочинності (зокрема рецидивної), в поверненні в суспільство після відбування кримінальних покарань законотворчих громадян, а цього можна досягти спільними зусиллями не тільки адміністрації пенітенціарних установ, інших державних органів, але й участі в процесі виправлення та ресоціалізації всіх інститутів громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Віктимологічні засади боротьби зі злочинами, що вчиняються в установах виконання покарань України : [навч. посіб. для студ. юрид. навч. закл./ за заг. ред. О.М. Джузи та В.В. Коваленка]. – Хмельницький : ХмЦНП, 2012. – 172 с.
2. Дровосеков Г.В. Наказание: содержание, функции, цели / Г.В. Дровосеков // Цели уголовного наказания. – Рязань, 1990. – С. 53-56.
3. Общая теория государства и права. Академический курс в 2-х томах / [под ред. Проф. М.Н.Марченко]. – М.: Издательство «Зерцало». – Т. 2: Теория права. – 1998. – 640 с.
4. Астемиров З.А. Проблемы теории уголовной ответственности и наказания / Астемиров З.А. – Махачкала, 1987. – 128 с.
5. Радько Т.Н. Теоретические и методологические проблемы функций социалистического права: автореф. дис. на соиск. науч. степ. д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.01. "Теория и история государства и права; история политических и правовых учений" / Т.Н. Радько. – М., 1978. – 32 с.
6. Алексеев С.С. Общая теория права: в 2 т. / С.С. Алексеев. – М.: Юрид. лит. – Т. 1. – 1982. – 360 с.
7. Смирнов В.Г. Функции советского уголовного права / Смирнов В.Г. – М., 1965. – 264 с.
8. Антонюк Н.О. Кримінальна відповідальність за заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою : монографія / Антонюк Н.О. – Л.: ПАІС, 2008. – 216 с.
9. Мелентьев М.П. Функции советского исправительно-трудового права / Мелентьев М.П. – Рязань, 1984. – 59 с.
10. Торопов А.Н. Восстановительная функция права (вопросы теории и практики): автореф. дис.

на соиск. науч. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. "Теория и история государства и права; история политических и правовых учений" / А.Н. Торопов. – Н. Новгород, 1998. – 20 с.

11. Осауленко О.І. Конституційні основи формування змісту та системи правового регулювання статусу засуджених до позбавлення волі та їх втілення в законодавстві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 "Конституційне право" / О.І. Осауленко. – К., 1997. – 24 с.

**Пікуля Т.О. -доцент кафедри теорії
держави та права НАВС, к.ю.н., доцент**

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНОЇ ПОБУДОВИ ОРГАНІВ ПОПЕРЕДНЬОГО СЛІДСТВА У КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ

Однією із складових конституційно-правової реформи є оптимізація організаційно-структурної побудови правоохоронних органів та зокрема, органів попереднього слідства. Протягом тривалого часу серед науковців та практичних працівників органів внутрішніх справ все ще обговорюється питання про місце органів попереднього слідства в системі Міністерства внутрішніх справ України. Одні вчені і практики пропонують запровадити інститут досудового слідства слідчим-суддею. За цим проектом, органи досудового слідства мають об'єднатися у складі Комітету досудового слідства, який би входив до системи органів судової влади і таким чином виводився б з підпорядкування виконавчої влади. Ряд народних депутатів пропонує створити спеціальний позавідомчий орган – Національне бюро розслідувань інші [2].– виступають за збереження існуючого – "відомчого" досудового слідства [1, с. 57].

Узагальнивши існуючі думки та пропозиції з цього питання, можна дійти висновку, що переважають аргументи на користь залишення слідчих підрозділів у структурі органів внутрішніх справ. Позитивні сторони даного висновку такі:

- вітчизняний експеримент по створенню самостійного слідчого комітету в тридцяті роки ХХ ст. закінчився невдачею. В архівах зберігається чимало документів, які безпосередньо вказують на неефективність інституту судових слідчих, його руйнівний вплив на функціонування усієї кримінальної юстиції;

- у багатьох розвинутих країнах світу (США, Англія, Швеція та ін.) органи попереднього слідства входять до системи поліції. Цікавим є те, що в більшості таких країн слідство з кримінальних справ завершується не складанням обвинувачувального висновку, а висновком по результатах розслідування. Функція обвинувачення у цих країнах – виключне право суду. Мабуть, такий порядок позитивно впливає на об'єктивність розслідування і більше відповідає фактичному втіленню у життя принципу здійснення правосуддя тільки судом [3];

- у системі Міністерства внутрішніх справ створено мережу навчальних закладів, які одночасно з підготовкою фахівців для інших служб готують слідчих найвищої кваліфікації. Нині цивільні навчальні заклади майже не готують фахівців до органів слідства;

- аналіз офіційної статистики про роботу "відомчого" слідства засвідчує однакову якісну характеристику діяльності слідчих органів МВС, СБУ, прокуратури та податкової міліції, чим підтверджується їх однакова життєздатність та спростовується твердження скептиків про низьку мобільність "відомчої" організаційної побудови досудового слідства, оскільки якість роботи слідчого підрозділу не залежить від типу правоохоронного органу, в структурі якого він діє;

- на етапі попереднього розслідування слідчий повинен тісно співпрацювати з "відомчими" структурами. Спираючись на них та досконало знаючи характер і спрямованість їх роботи, слідчі працюють найбільш активно і результативно. Рівень же взаємодії з "чужим" правоохоронним відомством не може бути таким тісним і ефективним. У "своєму" відомстві концентруються і найпотужніші інформаційні джерела, що дає слідчому змогу своєчасно і в повному обсязі довідуватися про скоєні злочини, можливість ефективно здійснювати контроль за